

Program 2019-2023

Tromsø Venstre

venstre

Om Venstre og Venstres politikk

Venstre er et sosialliberalt parti som vektlegger menneskets frihet og ansvar i utformingen av politikken. For Venstre er det viktig å sette folk foran systemet. Vi har tro på folk. Og folket er for oss i Venstre borgere, ikke klienter eller kunder. Venstre mener at alle fortjener den nye sjansen hvis man trækker feil, og at samfunnet må stille opp med støtte til de som trenger det. Borgerne eier samfunnet, et fellesskap der likeverd er grunnlaget og består av organisasjoner, frivillighet, familier og alle borgerne. Venstre dyrker ikke samfunnsidealene som er fjernt fra folks hverdag.

Vi arbeider for et samfunn som gir alle frihet til å bli det man vil, derfor er en god skole som ser den enkelte svært viktig. Vår politikk for næringsliv og gründere henger også sammen med et ønske om å gi folk muligheten til å følge sine drømmer og skape noe til gode for seg selv og for samfunnet. Vi mener mennesker har ansvar for oss selv og for hverandre, og vi som lever i dag har et ansvar for ikke å leve på bekostning av fremtidige generasjoner. Dette er kjernen i vår miljøpolitikk.

Venstre er pådriver for stadig fornyelse i offentlig sektor, og vi vil samarbeide med private og ideelle aktører for å sikre innovasjon og mangfold i velferdsordninger.

Venstres ti liberale prinsipper:

1. Friheten skal gjelde overalt, for alle.
2. Det personlige ansvaret er ufravikelig.
3. Alle har ansvar for hverandre, for miljøet og for kommende generasjoner.
4. Virkelig frihet forutsetter fellesskap og rettferdighet.
5. Alle er likeverdige, men ingen er like.
6. Politikk skal fremme livskvalitet og menneskelig vekst.
7. Politisk makt skal komme nedenfra.
8. Makt skal spres og balanseres.
9. Den liberale staten er upartisk, sterk og begrenset.
10. Liberalismen er optimistisk og alltid underveis.

Venstre er på lag med framtida, med løsninger for en enklere hverdag.

Venstres hovedsaker nasjonalt er

- Sats på skolen
- Ta vare på naturen
- Flere nye jobber

Venstres fem hovedsaker i Tromsø er:

Venstre vil:

- Gjennomføre et realistisk og miljøvennlig transportløft.
- Satse på kompetanse og mangfold i skolen.
- Gjenninnføre fritt brukervalg for pleie- og omsorgtjenester.
- Prioritere sosial boligbygging for utsatte grupper.
- At alle bydeler skal ha flerbrukshaller.

Om programarbeidet

Programkomiteen ble valgt på årsmøtet i Tromsø Venstre i januar 2018. Medlemmene har vært Morten Skandfer (leder), Aud Jektvik, John-Egil Svinås Johansen Magga, Yngve Ernsten og Bernhard Siebert supplert med Håvard Pedersen og Gunnar Thraning etter at Kine Johansen og Anne Grethe Johansen måtte trekke seg. Dette programmet ble endelig vedtatt av det ekstraordinære årsmøtet 19.2.2019.

INNHALDSFORTEGNELSE

1. Samferdsel.....	5
2. Byutvikling.....	9
3. Miljø og klima.....	10
4. Helse og omsorg.....	13
5. Kunnskap og oppvekst	16
6. Kultur	19
7. Idrett og friluftsliv	20
8. Vekst og verdiskaping.....	22
9. Demokrati, deltakelse og integrering	26

1. Samferdsel

Tromsø kommune er i sterk vekst og transportbehovet øker. Det gir økt biltrafikk på dagens vegsystem. Dette er et problem for det lokale miljøet, for fremkommelighet, for næringslivet og for klimaet. Tromsø Venstre er opptatt av å finne og skape løsninger som gjør at innbyggerne velger de miljøvennlige transportformene i størst mulig grad. Det skjer ikke uten investeringer og omlegginger av dagens trafikkbilde. I tillegg må kommunen disponere arealene i videre byutvikling slik at transportbehovet begrenses. Målet er at økningen i persontransporten skal gjøres ved gange, sykkel og kollektivtrafikk. På sikt skal Tromsø ha bybane. Det skal være lett å velge miljøvennlig transport i Tromsø. Tryggere gangveger, effektive sykkelforbindelser og et bedre busstilbud er nøkkelen til dette. Slik kan næringstrafikken og de som må bruke bil få plass på vegen. Slike mål forutsetter gjennomføring av en byvekstavtale med brukerfinansiering. Tromsø kan være testkommune for innkreving med ny teknologi, som GPS, som alternativ til bompenger.

Tromsø har svært stor godstrafikk på trailere. Dette er en stor utfordring for trafikksikkerheten og belastningen på vegene i kommunen og vegnettet i fylket. Godstransporten er helt avhengig av fossil energi. Landsdelen og byen trenger et utslippfritt, effektivt og raskt transportsystem med høy kapasitet. Derfor har Tromsø Venstre arbeidet for den utredningen av jernbane til Tromsø som ble satt i gang i 2018, og vil jobbe videre for jernbane til byen. Tromsø Lufthavn er en viktig del av transportsystemet. Tromsø Venstre ønsker en utvidelse av lufthavna og at den skal være et nav for el-fly. Tromsø er en havneby, Norges største fiskerihavn og den eneste nasjonalhavna uten jernbane. Sjøen bør brukes mer til godstransport. Byferger kan supplere den øvrige kollektivtrafikken og være en attraksjon i seg selv.

En by for gående og syklende

Stadig flere Tromsøværinger sykler, og el-syklene gjør helårssykling i den bratte byen enklere. Syklistene må ha trygge og sammenhengende traseer å ferdes på. Venstre vil øke andelen sykkelbrukere ytterligere, både sommer og vinter, og gjøre Tromsø til en ledende sykkelby. Tromsø Venstres visjon er at en stor del av befolkningen har skole, arbeid og servicetilbud innen 15 minutter fra boligen. Det reduserer det øvrige transportbehovet og gjør hverdagen enklere. Kommunen må derfor utvikle, justere og bygge gang- og sykkeltraseer som folk vil bruke uansett årstid med tanke på lys, brøyting, annen trafikk og skilting.

Tromsø Venstre vil:

- Satse på et sammenhengende gang- og sykkelvegssystem i byområdet.
- At det bygges flere gang- og sykkelveger også i Tromsømarka, på Kvaløya og fastlandet.
- Få flere overdekkede og sikrere sykkelparkeringer.
- Vurdere egne sykkelekspressveger.
- Innføre krav om overdekkede sykkelparkering ved kollektivknutepunkter, sentrumsområder, skoler og kommunale virksomheter.
- At det bygges flere gangstier i skog og bynære fjell for å avlaste slitasjen på terrenget.
- At gangstrøket fra Telegrafbukta til sentrum blir sammenhengende med god standard hele året.
- At kommunen systematisk sikrer trygge gang- og sykkelforbindelser der det gjøres arbeid på vei eller byggeprosjekter.

Kollektivtransport

Tromsøs videre vekst i persontransporten må skje med kollektivtilbudet. Samtidig opplever byen kapasitetsbegrensninger for buss på veier og de viktigste holdeplassene. Tromsø må ha et moderne kollektivtilbud som er effektivt og attraktivt, og som bringer reisende dit de skal, når de skal, på en trygg måte. Bussterminalene, kollektivfelt og vegnettet må rustes opp for å oppnå dette. Derfor er det så viktig å ha en byvekstavtale som gir nødvendig finansiering av nødvendige trafikktiltak. Venstre ønsker en brukerfinansiering som er mest mulig rettferdig, enkel og økonomisk. Venstre har ambisjoner om å supplere kollektivtilbudet med andre reisemåter, som bybane og byferge, i takt med byens vekst.

Tromsø Venstre vil:

- Bruke byvekstavtalen til en storsatsing på buss.
- At kollektivtilbudet holder metrobusstandard.
- Innføre en prøveordning med shuttlebusser til Templarheimen.
- Arbeide for billigere busskort, og lavere billettpris i rushtiden.
- Prioritere fortetting rundt kollektivknutepunkt.
- Kreve universell utforming i kollektivtransporten.
- At kommunen legger til rette for en ny, stor og overbygget kollektivterminal i Giæverbukta.
- At standarden på bussholdeplassene i sentrum økes.
- At Skippergata styrkes som bussgate for nordbyen.
- At det bygges flere og større park-and-ride holdeplasser i byens ytre områder.

- At de fleste holdeplassene får busskur, gjennom byvekstordning og sponsoravtaler.
- At byferge utredes med tanke på oppstart i perioden.
- At bybane Sentrum- Breivika-Langnes utredes i perioden slik at det kan legges tidlig inn i planlegging av traseer og fremtidig byutvikling langs banetraseen.
- At kommunen får ansvaret for kollektivtrafikken.

Veger

Tromsø er en by med krevende topografi, vær og føre. I tillegg øker befolkningen og transportbehovet. Vedlikeholdet på vegene har et betydelig etterslep. Vintervedlikeholdet på vegene må styrkes og flaskehalsen bygges om, som i Giæverbukta. For Venstre er det viktig at E8 i Ramfjorden blir bygd raskt og med det alternativet som er billigst og med størst samfunnsnytte. Derfor går Tromsø Venstre for bygging av vestre trase, som ikke utelukker en senere bygging av Tindtunellen. På sikt trenger Tromsø en ny forbindelse til Kvaløya. Bru via Håkøya vil være første strekning på en ny kystriksveg og den åpner for areal til det som må bli en ny miljøbydel. For at denne forbindelsen skal bidra til nullvekstmålet er det en forutsetning at brua må ha gode forhold for kollektiv, gående og syklende.

Tromsø Venstre vil:

- At E8 bygges i Ramfjorden med vestre alternativ, som er raskest, rimeligst og har størst samfunnsnytte.
- At den nye Tverrforbindelsen bygges i tunnel mellom Breivika og Langnes.
- Øke vintervedlikeholdet på vegene.
- At det bygges flere utfartsparkeringer.
- Skilte og merke vegene bedre.
- At ny forbindelse til Kvaløya går på bru via Håkøya.

Tenk Tromsø

Tenk Tromsø er et stort byutviklingsprosjekt som skal få oss raskt og enkelt fram i Tromsø, samtidig som byen vokser. Tenk Tromsø er et samarbeidsprosjekt mellom Tromsø kommune, Troms fylkeskommune, Statens vegvesen og innbyggerne. Tromsø vil gjennom denne byvekstavtalen med Staten få gjort store og nødvendige investeringer i trafikksystemet. Tromsø Venstre ønsker at Statens andel i pakken blir høyest mulig. Vi ønsker at Tromsø blir pilotkommune som får ta i bruk moderne og mer fleksible teknologiske løsninger for brukerbetaling når de blir tilgjengelige.

Tromsø Venstre vil gjennomføre Tenk Tromsø med brukerfinansiering basert på en byvekstavtale og bruk av tilgjengelig moderne innkrevningsteknologi.

Elbiler

Tromsø Venstre vil øke det lokale innslaget av elbiler og vil videreføre avgiftslettelser og andre fordeler for disse. Erfaring fra andre byer tilsier at slike ordninger kan være aktuelle å justere over tid, men det er også viktig at det er avgiftsnivået er forutsigbart for innbyggere som skal investere i ny bil.

Jernbane

Tromsø Venstre er sterkt bekymret over at godstransporten til Tromsø og ut av landsdelen er helt avhengig av fossil energi. Det høye antallet trailere på vegene gir mye støy, forurensning og utslipp av klimagasser, og er en utfordring for trafikksikkerheten. Dette er en stor sårbarhet for lokalsamfunnet, næringslivet generelt og eksportbedriftene spesielt. Landsdelen og byen trenger et utslippsfritt, moderne og raskt transportalternativ med høy kapasitet. Det betyr jernbane. Tromsø Venstre har jobbet for at jernbane til Tromsø skal utredes og dette arbeidet fortsetter.

Tromsø Venstre vil:

- At utredningen av jernbane Fauske – Narvik følges opp og at strekningen Narvik - Tromsø (Tromsbanen) realiseres først gjennom en konseptvalgutredning som leder frem til et vedtak om oppstart og konkrete planer om utbygging i neste NTP.

2. Byutvikling

Tromsø er i sterk vekst, og dette forventes å fortsette. Dette er både et gode og en utfordring. Samtidig stilles det nasjonale krav til at veksten skal skje med lavere utslipp, mindre støy og forurensing, og at utviklingen tar hensyn til lokalmiljø og klima. Flere innbyggere trenger gode boforhold, tjenester og arbeidsplasser nær boligen. Korte avstander er bra for miljøet, gir lavere utslipp og en enklere hverdag. Det skal være enkelt å velge kollektivtransport. Næringslivet trenger forutsigbare rammer og egnede arealer. Bedre bymiljø er til innbyggernes beste. I en voksende by blir lokalmiljøet desto viktigere; skole, barnehage, arbeidsplasser, offentlige og private servicetilbud. Bydelene spiller en økende rolle, der bydelsnære tilbud innen skole, fritid og handel gjør hverdagen enklere, lokalmiljøet rikere og reduserer transportbehov. Distriktene er viktig for Tromsø som lokalsamfunn, til rekreasjon, næringsutvikling og verdiskapning. Venstre vil jobbe for levende, sterke og gode lokalsamfunn i kommunen.

Tromsø sentrum har også verdens nordligste treby, og dette er en bygningsarv som er viktig å forvalte. Det betyr bevaring gjennom vern og bruk, levende lokaler og et sentrum med mange brukere der folk trives og virksomhetene har lønnsomhet. Tromsø Venstre vil at sentrum og byen skal utvikles slik at fortsatt er attraktivt i fremtiden og har med seg fortiden og historien.

Restaurering må i større grad utføres med kompetanse i bygningsvern.

Tromsø Venstre vil:

- Legge til rette for at utbyggingssaker og plansaker blir presentert slik at prosessene gir god informasjon, engasjement og medvirkning for innbyggerne.
- Jobbe aktivt for at det bygges nok boliger og at boligbyggingen blir variert og tilpasset ulike brukergrupper.
- Sikre at sosiale boligprosjekter kjøpes inn i nybygg og slik spres mest mulig.
- Jobbe for at den historiske trebyen blir godt ivaretatt gjennom vern, restaurering og bruk.
- Jobbe for utvikling av Musikkens Hus sør i sentrum, i samarbeid mellom kommunen, UiT og Arktisk Filharmoni.
- Videreføre oppussingen av Storgata i samarbeid med gårdeiere og andre aktører i sentrum.
- At det bygges flere sentrumsnære boliger.
- Ha et kritisk blikk på fortetting slik at byutvikling skjer med kvalitet.
- Jobbe for utvikling av Gamlebyen Skansen.
- Jobbe for fortsatt bruk og aktivitet på Alfheim etter åpningen av Tromsøbadet.
- Sikre og utvikle Tromsømarka med bedre kapasitet for økt bruk.

3. Miljø og klima

Miljø- og klimautfordringene er både lokale og globale. Dette må møtes med effektive forebyggende tiltak og tilpasninger. Noen tiltak vil ha størst effekt på sikt, andre må ha effekt nå. Det er viktig å ha tiltak som er realistiske og som monner. Tromsø må ta sin del av jobben for lavere utslipp og begrenset energiforbruk. Tiltakene skal også gjøre Tromsø renere, mindre forurenset, enklere og triveligere å bo i. Lokalt er det mye å vinne på bedre luftkvalitet, mindre støy og lavere utgifter til energi. Godt lokalmiljø er god klimapolitikk. Transport står for mye av utslippene, derfor støtter vi arbeidet med et grønt transportløft gjennom Tenk Tromsø og jernbane til Tromsø. Bygninger og byggevirksomhet må også ha lavere energibruk og utslipp. Som en stor aktør må kommunen være en pådriver for klima- og miljøtiltak.

Fornybar energi

Tromsø Venstre vil:

- At klimagassutslippene i kommunen reduseres med 50% innen 2030 og at Tromsø er et lavutslippssamfunn i 2040.
- Videreføre en positiv holdning til utvikling av lokale fornybare energikilder.
- Øke bruken av biodrivstoff.
- Legge til rette for økt bruk av nullutslippsløsninger og fornybar energi i reiselivet.
- Innføre økt bruk av energiproduerende fasadematerialer i kommunale nybygg og oppfordre private aktører gjennom reguleringsprosesser å gjøre det samme.
- Fremme ordninger som øker innslaget av lav- og nullutslippskjøretøy.
- Øke andelen elbiler i den kommunale bilparken, alle nye kommunale kjøretøy skal være lav- eller nullutslippskjøretøy.
- Stille krav om fornybart drivstoff ved kjøp av alle former for transporttjenester.
- Legge til rette for utbygging av flere ladepunkter med strøm til konkurransedyktige priser.
- Legge til rette for ordninger for bildeling.
- Stimulere til høyere piggfriandel.
- At det skal utarbeides en kostnadsvurdering av fjernvarme i alle fortau og enkelte gater i sentrum i stedet for brøyting.
- Fremme strengere miljøkrav for cruiseskip.
- Legge til rette for utslippsfrie skip og ferger.

- At Tromsø Havn gjennomfører kaistrøm på alle havneområder.
- Etablere mottaksanlegg for kloakk og gråvann i havnene, spesielt i cruisehavna.
- Legge til rette for havgående vindmøller.
- Jobbe for sterk reduksjon av plastforurensning til hav gjennom pante- og mottaksordninger, samt fysiske barrierer.
- Legge til rette for at private husholdninger kan levere strøm på nett.
- Stimulere til energieffektivisering i bedrifter og husstander.
- Stille klimakrav til produksjon og materialbruk i nybygg og uteanlegg.
- At alle nye offentlige bygg skal være energinøytrale eller energipositive.
- Styrke jordvernet og hindre nedbygging av landbruksjord.
- At kraftutbygginger skjer i allerede utbygde områder og ikke i verdifulle naturområder.
- Modernisere og oppgradere eksisterende vannkraftverk fremfor å bygge nye.

Innovasjon og bærekraft innenfor kommunens drift

Kommunen kan gjennom bevisst innkjøpspolitikk velge tilbydere med god miljøprofil. Tromsø Venstre vil videreføre og styrke denne ordningen. Tromsø Venstre vil at kommunen skal sterkt redusere plastbruken og styrke avfallsbehandling og resirkulering.

Vekst og miljøhensyn i et bærekraftig næringsliv

Det er store muligheter for vekst og utvikling i næringslivet i Tromsø kommune. Forutsetningene er gode: høy kompetanse, internasjonalt orientert by og store naturressurser. Det er viktig at vekst og utvikling er bærekraftig og tar hensyn til miljøet.

Tromsø Venstre vil:

- At kommunen skal være en konstruktiv partner for å utvikle næringslivet i en klima- og miljøvennlig retning.
- At kommunen sammen med havbruks- og oppdrettsnæringen, forskningsinstitusjoner, maritim industri og statlige myndigheter er pådriver for en stadig mer miljøvennlig drift og lokalisering.
- At videre vekst i reiselivet skjer med hensyn til sårbar natur, klima og miljø.

Dyrevelferd

Dyr skal ha det bra i kommunen vår og det skal legges til rette for et godt samarbeid mellom dyrevernorganisasjoner og kommunen. Dyrevelferd er en viktig del av omlegging i landbruket og utvikling av reiselivet.

Tromsø Venstre vil:

- At Tromsø kommune skal støtte ideelle dyrevernsorganisasjoner.
- At innbyggerne skal oppfordres til å sterilisere og id-merke katter.
- Legge til rette for flere hundelufteparker i bydelene.
- At det settes opp flere søppelbokser for hundeposer.

Urbant landbruk

Dyrking i bynære strøk har mange fordeler og tjener mange formål; matproduksjon, rekreasjon, læring, integrering, undervisning, forskning, kultur og helse. Derfor er det viktig at viktige områder med landbruksjord ikke bygges ned, og å prioritere noen av dem til lærings- og parsellhager. Venstre ser dette som en konsekvens av at byen fortettes andre steder.

Tromsø Venstre vil:

- Skjerme Holtmarka fra utbygging.
- Samarbeide med frivillige organisasjoner for å utvikle og drifte tilbudet med grønt læringstun.
- At det anlegges flere parsellhager.
- Fremme Tromsøskolens bruk av grønt læringstun i undervisningen.

4. Helse og omsorg

Mange innbyggere trenger kommunen for å løse daglige helseutfordringer. Kommunen trenger flere og bedre tilpassede tilbud, særlig innen forebygging og lavterskeltiltak. Kommunen har et stort ansvar for innbyggere med pleie- og omsorgsbehov. Befolkningen blir eldre og må tilbys et variert og forsvarlig kommunalt helsevesen. Folk er forskjellige og trenger valgmuligheter. Pleie- og omsorgstilbudet må være tilpasset den enkelte. Derfor er Venstre positiv også til private og ideelle tilbydere. Det er ønskelig at så mange som mulig kan bo hjemme i tilpassede boliger. Det er stor mangel på dette og kommunen må sørge for at det finnes nok slike boliger. Tilbudet om ettervern må styrkes gjennom bolig og rehabilitering. Kapasiteten på sykehjem og helsehuset må være slik at man unngår døgnmulkt for utskrivningsklare pasienter fra UNN. Nøkkelen til fremtidens helse-Tromsø går også gjennom styrket forebygging, så innbyggerne er friskere med lavere behov for kommunens tjenester. Kostnadene i pleie- og omsorgssektoren er for høye. En rekke tiltak må til for å snu denne utviklingen, fra forebygging til rekruttering, organisering, ny teknologi, andre måter å jobbe på, samt en satsing på tilpassede boliger. I tillegg må dagens pleie- og omsorgstjeneste gjennom en omfattende omlegging for å begrense kostnadene mens kvaliteten opprettholdes. Grunnlaget for god helse legges i barne- og ungdomstiden. Mange barn og ungdom er særlig utsatt og trenger samfunnets støtte. Derfor er det viktig med tidlig innsats rettet mot disse gruppene. Tromsø Venstre vil at ideelle organisasjoner i større grad kan etablere og drifte lavterskel tilbud for psykisk utviklingshemmede, demente, personer med rusproblemer og psykisk syke, i samarbeid med brukerorganisasjoner.

Et sterkt barnevern

Tromsø Venstre vil opprettholde tilbudet i barnevernstjenesten på et nivå som svarer til utfordringene, og jobbe for et barnevern med styrket kompetanse og ressurser som er forsvarlig for de som arbeider der og de som mottar tjenester.

Barn, ungdom og familie

Tromsø Venstre vil:

- Satse videre på helsesykepleiertjenesten, og styrke jordmorbemanningen.
- Etablere flere tilpassede boliger for unge med funksjonshemminger.
- Opprettholde antall årsverk i barnevernet.
- Videreføre Familiens Hus på Langnes.
- Oppdatere planen mot vold i nære relasjoner.
- Opprettholde tilbudet ved kommunens krisesentre.

Krisesenter:

Tromsø Venstre vil:

- Styrke tilbudet om krisesenter
- Øke kompetansen og tilbudet for minoritetsgrupper på krisesenter.
- Åpne for mulighet til at folk får ha med seg kjæledyr til krisesenteret.

Forebygging og habilitering

Tromsø Venstre vil:

- Satse bredt på forebyggende helse gjennom byutvikling, skole, barnehage og helse- og sosialtilbudet i kommunen.
- Arbeide for etablering av bo- og velferdssentre i bydelene.
- Sikre forebyggende tilbud for eldre som trenger hjelp slik at de kan bo i eget hjem så lenge som mulig.
- Etablere et mer helhetlig pasientforløp for habilitering hjemme.
- Ta i bruk ny helse- og velferdsteknologi.

Pleie- og omsorg

Tromsø Venstre vil:

- Gjennomføre fritt brukervalg slik at brukerne også kan velge tilbud fra private og ideelle tjenesteytere som supplement til det offentlige.
- Etablere flere tilpassede alders- og seniorhjem og omsorgsboliger, gjennom offentlig-privat samarbeid.
- Styrke eldre- og aktivitetssentre og frivillighetssentraler.
- Øke den lokale tilberedningen av mat på institusjonene så alle på sikt lager maten lokalt.
- Stimulere besøkstjenesten til også å omfatte måltider og deltagelse i matlaging på pleie- og omsorgsinstitusjoner.
- Opprettholde Tildelingskontoret for omsorgstjenester.
- Jobbe for styrket bemanning og bedre medisinsk-faglig tilsyn ved sykehjemmene.
- Styrke kommunens samhandling med spesialisthelsetjenesten ved å bygge og drifte tilstrekkelig med plasser for ferdigbehandlede pasienter.
- Satse videre på Helsehuset.
- Bygge om Hvilhaug til omsorgsboliger.
- At kommunen fortløpende vurderer behovet for sykehjemstjenester med tanke på etablering av flere plasser.
- Videreutvikle bo- og servicesentrene i Lakselvbukt, på Brensholmen og på Sjursnes.
- Øke antall omsorgsboliger i samarbeid med utviklingslagene i Ramfjord og på Trondjord.
- At kommunen blir en mer attraktiv arbeidsgiver for helsepersonell.

Rus og psykiatri

Tromsø Venstre vil:

- Etablere et sterkere lavterskeltilbud for unge som sliter med dårlig psykisk helse.
- Etablere et sterkere tilbud på kvelds- og helgetid i rus og psykiatritjenesten.
- Vurdere å etablere sprøyterom der brukerne får tilgang til rent utstyr og nærhet til helsepersonell
- Styrke ettervernet for personer som sliter med rus og psykiatri, også gjennom økt støtte til og samarbeid med ideelle organisasjoner.
- Satse videre på oppbygging av et tilbud med tidlig forebyggende tiltak gjennom integrering, boligtiltak, satsing på helsesykepleiertjenesten.
- Støtte psykhjelpa og andre frivillige organisasjoner som Gatejuristen og Virkelig, samt god samhandling med spesialisthelsetjenesten.
- At kommunen selv eller gjennom samarbeid med utbyggere etablerer 70 boliger for personer som trenger et kommunalt botilbud og som sliter med rus og psykiatri.
- Jobbe for bedre helsehjelp og sanitært tilbud til bostedsløse og papirløse.

Rekruttering og kompetanse

Tromsø Venstre vil:

- Sikre rekrutteringen til omsorgsyrkene gjennom etterutdanning, kompetanseløft og ved ta inn flere lærlinger.
- At fleksibilitet på turnusordninger blir en prøveordning innen helse- og omsorgssektoren
- Jobbe for at UNN kan utvikles som landsdelens universitetssykehus og Tromsøs lokalsykehus.
- Jobbe for et godt samarbeid mellom kommunen, UiT og UNN for å øke kompetanse og rekruttering til helse og omsorgssektoren.
- Bevare og styrke fastlegeordningen.
- Legge til rette for aktiv rekruttering av utenlandske helsearbeidere også gjennom språkopplæring og mentorordninger.
- Ha en seniorpolitikk som stimulerer til å stå lengere i jobb.

5. Kunnskap og oppvekst

Ingen trenger fellesskapet mer enn barna. Venstre mener at barns perspektiv på sin hverdag og på hvordan samfunnet er organisert er viktig å lytte til og ta på alvor. Barn og familier er forskjellige og Venstre mener at et enhetlig tilbud ikke passer alle, derfor er vi for et mangfold av tilbud i oppvekst og skole. Barn trenger trygge rammer for utvikling, læring og integrering. Trygghet, kunnskap og kreativitet er fundamentet for barnas fremtid. Skolen skal være en arena for kunnskap og personlig utvikling. Kommunens skoler skal ha gode læringsmiljøer, der den enkelte elev blir sett, opplever aksept og får utvikle seg med sine forutsetninger. Skolen skal være et trygt sted, der mobbing bekjempes. I Tromsø er det viktig også med et mangfold i skolen, Venstre ønsker derfor en valgfrihet med andre skoler og barnehager enn de kommunale.

Barnehager:

Tromsø Venstre vil:

- Ha et kompetanseløft i barnehagene: flere barnehagelærere, bedre videreutdanningstilbud for barnehagelærer og assistenter.
- Rekruttere andre faggrupper med barnefaglig kompetanse til barnehagene.
- Etablere et uavhengig tilsyn av barnehagene som måler kvaliteten.
- At trening i sosial kompetanse må integreres i barnehagehverdagen.
- Øke fokus på bevegelse og sunne måltider i barnehagene
- At læring skjer gjennom lek, og leken må stå i sentrum
- Etablere et tilbud om svømmeopplæring til de eldste barna
- At barnehagen skal forebygge mobbing fra første dag.
- Innføre en alderstilpasset opplæring om kropp, identitet og følelser.
- At det skal være mangfold i barnehagene med fleksible åpningstider, med makstid per døgn og uke.
- Ha løpende opptak i barnehagene.
- Rekruttere flere menn til barnehagene.
- Sikre mangfold av barnehager med ulik profil, og en blanding av private og offentlige barnehager.
- Videreføre et godt tilbud med samiske barnehager.
- Sikre god nok barnehagedekning slik at alle barn får mulighet til å gå i barnehage.

Barne- og ungdomsskole

Tromsø Venstre vil ha et løft for Tromsøskolen gjennom:

- Aktiv rekruttering for å sikre seg de beste lærerkreftene.
- Sikre at lærere som ønsker det får videreutdanning.
- Tett oppfølging av nytilsatte lærere med evaluering og mentorordning.
- Gi lærere mulighet til flere karriereveger og spesialiseringer mens de jobber i skolen.
- Styrke skolelederrollen med utdanning og videreutdanning for rektorer.
- Økt handlingsrom for den lokale skoleledelsen.
- Redusere byråkratiet i skolen.
- Opprettholde kommunal andel av tilskudd for bedre språkforståelse blant minoritetsspråklige barn.
- Gi mulighet til å ta opp igjen fag fra ungdomsskolen.
- Sikre morsmålsopplæring, en viktig del for også å beherske norsk godt.
- Styrke forebyggende tjenester i skolen ved en videre satsing på helsesykepleiere som lavterskeltilbud og øke barn og unges kunnskap om psykisk lidelse, seksualundervisning og livsmestring.
- Videreutvikle ordningen med universitetsskoler.
- Øke rammene for tidlig innsats på 1.-4. trinn i skolen.
- At det etableres flere lærlingplasser i kommunen.
- Satse på skolen gjennom å opprettholde midler til etter- og videreutdanning for lærere.
- Legge til rette for større fokus på mat i skolen for å styrke læremiljø og trivsel.
- Sikre fortsatt tilbud om læring på Vitensenteret, Holt Læringstun og leirskole.

Tromsø Venstre vil bedre overgangen mellom utdanningstrinnene med:

- Tettere kontakt mellom barnehager og skole før skolestart.
- Gjøre det enklere å vente et år med skolestart.
- Styrke tilbudet med vurdering av om barnet er modent før skolestart.
- Et ekstra skoleår for de som ikke er klar for videregående.

Tromsø Venstre vil ha en mer leksebevisst skole:

- Gi lærerne større frihet til selv å velge om de vil gi lekser, basert på de pedagogiske tilnærmingene.
- Stille krav til at leksene skal være tilpasset elevene.
- Venstre vil etterspørre evaluering av bruken av lekser.
- Flere pedagoger og færre assistenter for elever som strever.
- Flere faggrupper inn i skolehelsetjenesten (som psykologer).
- Flere menn inn i skolehelsetjenesten.
- Styrke skolebibliotekene.

Tromsø Venstres prioriteringer for Tromsøskolen

Tromsø Venstre vil:

- Styrke skolens digitale kunnskaper. Mer teknologiforståelse, ikke bare utstyr.
- Fremme ungt entreprenørskap i skolen
- Ta e-sport inn i skolen som del av aktiviteten.
- Kjøpe lærerskolen for å etablere ungdomsskole på Sør-Tromsøya.
- Bygge ny ungdomsskole på Storelva.
- At samisk opplæring fremdeles skal være et prioritert tilbud til dem som ønsker det, og samlokalisering på Prestvannet for å ha et felles miljø.
- Styrke vedlikehold av skoler og bygge nye med fokus på redusert vedlikeholdsbehov.
- Styrke de praktisk-estetiske fagene, sang og musikk.
- Legge til rette for friskoler som et supplement til den offentlige skolen.

SFO

Tromsø Venstre vil:

- Heve kvaliteten på tilbudet i SFO ved innføring av rammeplan.
- Stille krav til kompetanse blant ledere og ansatte og tilby videreutdanning.
- Styrke samarbeidet mellom skole og SFO ved å legge ansvaret for SFO under rektor.
- Gi tettere oppfølging av elevene gjennom rådgiverteam med spesialpedagoger, psykologisk kompetanse.
- Videreføre ordningen med den kulturelle skolesekken
- Styrke barnefamilienes situasjon gjennom søskenmoderasjon kombinert for barnehage og SFO.
- Samarbeid mellom kulturskolen, frivillige organisasjoner og SFO.
- Forsøk med SFO også for de større barna.

6. Kultur

Venstre ønsker å styrke kulturens rolle som en av samfunnets bærebjelker. Kultur er viktig for byens attraktivitet, opplevelser, personlig utvikling, innovasjon og verdiskapning. Det er viktig for Venstre at barn og unge får delta i kultur- og fritidsaktiviteter, uansett hvilken bakgrunn de har. Kulturen omfatter mye frivillig innsats, og Venstre vil styrke samarbeidet mellom kommunen, det profesjonelle kulturlivet og de frivillige organisasjonene. Større konserter og arrangementer trenger en større kulturarena. Tromsø Venstre er positiv til arbeidet med å utvikle et nytt Musikkens Hus. Det må sikres videre drift for dagens Kulturhus. Samiske kulturuttrykk hører til i Tromsø og bidrar til byens attraktivitet. Byen trenger en arena for formidling av samisk kultur og språk, og Tromsø Venstre ønsker at et slikt tilbud realiseres i Tromsø. Kvensk kultur og språk har lange tradisjoner i Tromsø og må løftes frem. Venstre ønsker vi å gjøre kulturtilbudet for barn og unge mer tilgjengelig ved å åpne eksisterende lokaler for å skape kulturelle møteplasser.

Tromsø Venstre vil:

- Gjøre det lettere å bruke eksisterende ledige lokaler for å utvikle tilbudet av nærkultur i bydelene og sentrum.
- Bedre tilgangen til kulturtilbud for barn, eldre og personer med mobilitetsutfordringer, gjennom flere arrangementer i bydelene.
- Videreføre støtte til utviklingslagene.
- Satse på bydelsbibliotekene.
- Jobbe for at Arktisk Symfoniorkester og UiT får realisert et Musikkens Hus sør i sentrum.
- Styrke kultur som næring gjennom tilgjengelige rimelige lokaler til leie, tilrettelegging for bruk av støtteordninger og søkbare midler, gründerstøtte, forenkling med en dør inn.
- Styrke samarbeidet mellom frivillige organisasjoner og kulturlivet.
- Bidra til at en arena for samisk kultur og språk realiseres.
- Gjøre tilbudet for barn og unge mer tilgjengelig i bydelene flere kulturaktiviteter og opplevelser ved å åpne eksisterende lokaler til nye arenaer.
- Styrke kommunens støtteordninger for kulturaktører, med særlig vekt på barn og unge.
- Bruke den historiske bygningsmassen til styrking av lokal kultur, identitet og næringsliv.
- Støtte arbeidet med Gamlebyen Skansen til en levende del av sentrum.
- Sikre at Tromsø Museums eldste bygning fortsatt har et innhold med kunst og kultur.

7. Idrett og friluftsliv

Idretten organiserer svært mange, som kilde til helse, glede, opplevelser og rekreasjon og er en viktig arena for integrering og læring. Tromsø skal være attraktiv som vertskommune for idrettsarrangementer. Tromsø har mange naturgitte forutsetninger for et aktivt liv i ulike idrettsgrener og med et variert friluftsliv. Men det er også et stort behov for tilrettelegging og bedre kapasitet på tilbudene. Kommunen har en underdekning på hallflater og et stort etterslep på vedlikehold. Flerbrukshaller gir bredere muligheter for finansiering og fleksibel og allsidig bruk. I bydelene er det behov for flere og bedre idrettsanlegg i nærmiljøet og i sammenheng med skolene. Kommunen må være en god partner for frivilligheten og bydelene. Idrettslag som ønsker å bygge selv bør få støtte gjennom en kommunal garantiordning. Kommunen kan også bidra med serviceavtaler og bistand til drift av private anlegg. Lavterskeltilbud både inne og ute er viktig for å få flere aktive i hverdagen. Det gjelder ikke minst gang- og sykkelveger som gir daglig mosjon. Idrettssatsing er byutvikling. Tromsø Venstre vil starte utviklingen av en større kommunal innendørshall, Tromsø Spektrum, for friidrett, flere spilleflater og store arrangementer. Flere plasseringer må vurderes for Tromsø Spektrum.

Idrett

Tromsø Venstre vil:

- Styrke idretten i bydelene ved at det er anlegg for breddeidrett i alle bydelene.
- Videreføre arbeidet med normalhall på Storelva.
- Videreføre arbeidet for å bygge flerbrukshall på Reinen sett i lys av skolens behov.
- Prioritere økning av antall hallflater før Tromsøhallen rives eller renoveres.
- Legge til rette for bygging av inntil to nye hallflater mellom bydelene Mortensnes og Hamna.
- Starte utviklingen av friidrettshallen Tromsø Spektrum og vurdere flere lokaliteter.
- Jobbe for at det kan etableres en skatepark i nedre Tromsdalen.
- Etablere to nye helårs gang- og sykkeltraseer gjennom sentrale Tromsømarka: Prestvannet – Grønnåsen og Hamna – Breivika, med vinterbrøyting.
- Styrke samarbeidet mellom kommunen og idrettsråd, bydelsråd, klubber og organisasjoner i prioriteringer, planlegging, etablering og drift av anlegg.
- Idrettslag som ønsker å bygge selv bør få støtte gjennom en kommunal garantiordning.
- At kommunen kan bidra med serviceavtaler og bistand til drift av private anlegg.
- Videreføre kommunens engasjement for nærmiljøanlegg for alpint, samt utvikling av anlegg i Kroken og i Håkøybotn.

- Arbeide for ny drift av en fungerende kunstisbane i Tromsdalen.
- Starte planleggingen av en ny ishall.
- Skytebanen må flyttes fra Tromsdalen. Tromsø Venstre vil lytte aktivt til skyttermiljøets råd i vurderingen av hvor banen bør legges.
- Etablere skatepark og andre aktiviteter i sentrum.
- Fortsette utbygging av Tufte-parker i bydelene.

Friluftsliv

Tromsø Venstre vil:

- At kommunen har et bredt samarbeid med Ishavsbyen friluftsråd og andre frilufsorganisasjoner.
- Etablere en enklere kontakt mellom kommunen og friluftslivets organisasjoner.
- Ha en restriktiv holdning til dispensasjoner for skuterkjøring i kommunen.
- Etablere flere utfartsparkeringer.
- Etablere bedre skilting og flere toaletter på populære utfartsområder, i samarbeid med frilufsorganisasjoner og utviklingslagene.
- Utvikle turstier på Kvaløya og fastlandet, slik som i Tromsømarkaprosjektet.

8. Vekst og verdiskaping

Tromsø har mange muligheter og behov for vekst og utvikling i næringslivet. Nærhet til verdifulle ressurser spesielt i havet, og tilgang til forskning og kompetanse er fortrinn som må utnyttes bedre. Behovet for nye miljøvennlige løsninger og produkter skaper et større marked. Tromsø Venstre vil prioritere initiativer for bærekraftig vekst. Samtidig er det viktig å legge til rette for vekst og verdiskaping gjennom nok og egnede arealer, kompetent arbeidskraft og infrastruktur som energi, bredbånd og gode samferdselsløsninger. Kommunen må jobbe tettere på næringslivet og ha en ja-holdning til nyetableringer. Kommune, fylke og stat må samarbeide bedre med kunnskapsmiljøene og næringslivet. Tromsø Venstre vil at kommunen skal være en god partner, som gir den nødvendige forutsigbarhet for næringslivet. Vårt mål er 2000 nye private arbeidsplasser i neste periode. Tromsø Venstre vil at det skal bli enklere å starte en egen bedrift, kommunen må styrke sin gründerstrategi og være aktiv på møteplasser for gründerne. I kommunale virksomheter må det stimuleres til innovasjon og gründerkap. Reiselivet er i kraftig vekst, og kommunen må investere i nødvendig infrastruktur som løfter Tromsø som destinasjon og fremmer bærekraftig vekst, ikke minst til nytte for innbyggerne. Kommunen skal være en aktiv og innovativ innkjøper av varer og tjenester, som etterspør innovative og miljøvennlige løsninger.

Gode samferdselsløsninger, et aktivt kulturliv og et dynamisk næringsliv er viktig for videre byvekst med Tromsø i sentrum for en attraktiv bo- og arbeidsmarkedsregion.

Kommuneøkonomi

En sunn og bærekraftig kommuneøkonomi er en grunnmur for all kommunal virksomhet. Det er avgjørende at alle deler av kommunen holder sine budsjetter og bidrar til en bedre kostnadskontroll. Kommunen skal oppfylle sine lovpålagte oppgaver, og tjenestene skal holde god kvalitet og være tilgjengelig for de som trenger det. Tromsø Venstre erkjenner at det vil ta tid å komme helt i mål, men arbeidet for en bedre kontroll på økonomien må intensiveres. Særlig i pleie- og omsorgssektoren må det endringer til.

Tromsø Venstre vil:

- At kommunen fortløpende vurderer om tjenestene kan leveres mer effektivt, gjennom bedre organisering, teknologiske løsninger og tilpasset bygningsmasse.
- At det investeres i de ansatte, deres kompetanse, ny teknologi og bygg som kan være nødvendig for senere besparelser.
- Satse på godt lederskap, godt arbeidsmiljø og lavere sykefravær.

- Ha tidligere innsats og forebygging, satsing på egnede boliger til utsatte grupper og effektivisering gjennom teknologi og organisering.
- Redusere eiendomsskatten i perioden: for bolig reduseres denne fra 4 til 3 promille. For næringseiendom reduseres denne fra 7 til 6 promille. Bunnfradraget holdes på kr. 200.000.
- Sørge for forutsigbar og rask saksbehandling.
- Vurdere konkurranseutsetting av oppgaver som ikke er kjernevirksomhet til private og ideelle aktører.
- Ha mer offentlig-privat samarbeid i kommunens utbyggingsprosjekter.
- At det gjøres en gjennomgang av Tromsø havn sine eiendommer, med tanke på om de er i henhold til Havneloven og om noen av disse kan avhendes. Inntektene fra salget bør settes på et kommunalt investeringsfond.

Innovasjon og gründerskap

Tromsø Venstre vil at det skal bli enklere å starte en egen bedrift, kommunen må styrke sin gründerstrategi og det må bli møteplasser for gründere. Entreprenørskap må i større grad inn i skolen. Det må også stimuleres til innovasjon og gründerskap i kommunale virksomheter.

Tromsø Venstre vil:

- Skape gründerkultur der man heier frem de som tør å satse.
- Inngå samarbeid mellom gründere, utdanningsinstitusjoner, lærere og elever i kommunen.
- Utarbeide en ny kommunal gründerstrategi.
- Stimulere til egne nettverk for kvinnelige gründere.
- Etablere møteplass med servicekontor, mentorordning og søknadsbistand for gründere.
- Stimulere til innovasjon og gründerskap i kommunale virksomheter, gjennom stipend, permisjon eller operativ støtte.
- Sette av en million kroner til et søkbart næringsfond for gründere for å fremme økt verdiskapning i kommunen.
- Legge til rette for innovasjon og entreprenørskap i skolen.

Samarbeid for økt verdiskapning

Det er viktig å ha en bred forståelse for næringslivets vilkår, og kommunen må sammen med næringslivet skape møteplasser og utvekslingsordninger mellom kommune og næringsliv for å fremme gjensidig forståelse for behov og løsninger. Areal og samferdsel er viktige deler av dette.

Tromsø Venstre vil:

- Åpne for større innslag av tilbydere fra ideelle organisasjoner og private aktører.
- Åpne for å benytte nye private løsninger i barnehage- og omsorgssektoren.
- Være foregangskommune for å jobbe med sosiale entreprenører og bruke kommunens innkjøpsmakt.
- Etablere møteplasser for strategisk samarbeid i alle deler av næringslivet.
- Fremme samarbeid mellom næringsliv og utdanning.
- Gjøre Tromsø attraktiv for arbeidsplasser som flyttes ut av hovedstadsområdet eller i konkurransen med andre lokaliseringer.
- At planverket er godt forankret og gir forutsigbarhet.
- At det er god tilgang på næringsarealer og samferdselsløsninger.
- Ha en bærekraftig reindrift og arktisk landbruk.
- Jobbe for å fremme kultur som næring.

Fiskeri og oppdrett

Tromsø er Norges største fiskerihavn, og det foregår mye oppdrett i vår kommune. Fiskeri er en kilde til stor verdiskapning og levende distrikter. Oppdrett skaper også store verdier, men videre drift og vekst må være bærekraftig.

Tromsø Venstre vil:

- Opprettholde et desentralisert mottak for fiskeflåten.
- Oppdrettsanlegg i kommunen skal betale en arealavgift som skal tilfalle kommunen fremfor en statlig grunnrentebeskatning.

Reiseliv

Reiselivet øker stadig, og byr på nye muligheter for lokale arbeidsplasser, vekst og verdiskaping. Næringa må være bærekraftig. For de mange små reiselivsbedriftene og gründerne i bransjen er det viktig at samhandlingen med det offentlige er god. Reglene for delingsøkonomien må bli klarere.

Tromsø Venstre vil:

- Legge til rette for vekst og utvikling av reiselivet i vår region.
- Ha en gjennomgang av kriteriene for tilskudd til reiselivs- og destinasjonsutvikling og måle effektene av tilskuddene slik at effekten av offentlige midler blir best mulig.
- Tilpasse transportkonsesjonene så de passer bedre til volumet i turistsesongene.
- Koordinere langrutene i regionen så de er tilpasset strekningene og andre transportformer, også på tvers av fylkesgrenser.
- Jobbe for transportmåter som fremmer klima- og miljøvennlig transport og opplevelser i vår region, og bedre koordinering av disse. Tromsø Venstre vil ha gode lademuligheter langs veger og i havner, og enklere forbindelser mellom buss og tog.
- Inkludere sykkelveger i planene for utvikling av reiselivsnæringen.
- Ta mer hensyn til reiselivets behov for arbeidskraft i deler av året, og for behovet for lærlingeplasser og fagutdanning.
- Jobbe for bedre informasjon om gjeldende regelverk om boliger til utleie, rettigheter og plikter.
- At kommunen har et kontaktsted for tips om ulovlig boligutleie eller forhold som må følges opp.
- At kommunen aktivt håndhever regelverket for boligutleie og at målrettede tilsyn på boligutleie i reiselivet prioriteres.
- At flyplassterminalen og rullebanen bygges ut.

9. Demokrati, deltakelse og integrering

Tromsø Venstre ønsker en bedre involvering fra innbyggere og organisasjoner i kommunens utvikling, med mange innspill på et tidlig tidspunkt. Det skal være stor tillit til borgerne. Man skal oppleve at det er trygt i Tromsø, som skal være en raus og inkluderende by. Det betyr også at den skal utvikles som en tospråklig by, der det samiske skal styrkes. Tromsø er også en by i verden, og verden er i Tromsø. Integrering og deltakelse må skje på mange plattformer og arenaer, som jobb, skole og idrett. Tromsø Venstre er opptatt av at det er grenser for politisk styring, og har stor tillit til at borgerne kan ta informerte valg. Men det er politikkenes oppgave å skape plattformen hvor vedtak fattes, med gode rammer for ulike og likeverdige liv.

Tromsø Venstre vil:

- At de folkevalgte i større grad skal styre kommunens retning.
- At prosessene skal være åpne, med god tilgang til saksgang og dokumenter. Kommunen skal være lett å nå.
- Styrke ordningen med spørretime for innbyggerne i kommunestyret.
- Åpne for å gjeninnføre en parlamentarisk styreform i Tromsø kommune, basert på erfaringer og anbefalinger etter forrige periode med parlamentarisme. Denne styreformen skal være åpen, med godt innsyn i prosessene og tydelig plassering av ansvar for politisk styring av kommunen fra dag til dag.
- Styrke integrering av nye landsmenn gjennom ideelle aktører, skole, kultur, arbeid og idrett.
- Prøve ut stemmerett for 16-åringer som prøvekommune.
- Støtte økt bruk av frivillighet i lokalsamfunnet, ved å doble Frivilligmillionen.